

Gánti népszokások

Hamvazószerdától Pünkösdig

A **hamvazószerda**, a nagyböjt első napja, ilyenkor illet hamvazkodni menni a templomba. Ez úgy történt, hogy az előző évben szentelt barkát hamvazószerdán elégették, és annak a hamujával a pap keresztet rajzolt mindenkinek a homlokára. Közben elmondta a latin szöveget, melynek jelentése: Ember, emlékezzél, hogy porból vagy és porrá leszel! Régebben a böjt nemcsak a nagyböjti péntekekre vonatkozott, hanem keddenként és péntekenként egész évben nem ettek húst, és napjában csak háromszor lehetett egy keveset enni, de csak egyszer jóllakni. A péntek azért volt ennyire kiemelkedő nap, mert Jézus pénteken halt meg. Ilyenkor népszerű volt a buggyantott tojásleves. Bő rántást felengedtek vízzel, s külön kis edényben forró, ecetes vízbe hirtelen beleeresztették a feltört tojást, amit az ecet nem engedett szétfőni. Ezután beletették a rántásos vízbe, amibe paprikát, babért, krumplit is főztek.

Húsvét előtt egy héttel van **Virágvasárnap**, a barkaszentelés napja. Jézus ezen a napon ünnepélyesen vonult be Jeruzsálembe, az emberek pálmaágakkal tisztelték meg őt. Mivel ezen az éghajlaton nincs palma, barkával helyettesítették az emlékezők. A barkát a gántiak Palm Kätzen-nek, kiscicának nevezték, mert arra emlékeztetett a tapintása. A barkát ministránsfiúk szedték az erdőben, majd a templomban megszentelte a pap. A szentelt barkából vittek a temetőbe a rokonok sírjára és a padlásra is, a cserép alá, hogy ne érje tűz a házat. Virágvasárnap után húsvét reggeléig egyáltalán nem lehetett húst enni.

A **nagycsütörtököt** zöldcsütörtöknek is nevezték (Grün Donnerstag). Aznap a mise keretében a harangok elrepültek Rómába, vagyis elnémultak a harangok, és a ministráns fiúk kereplőkkel helyettesítették, amíg a feltámadási mise során újra meg nem szólaltak. A pap elvégezte az oltárfosztást, vagyis leszedték az oltárterítőket és elfektették a gyertyatartókat. A tabernákulumból az Oltáriszentséget az e célra fenntartott másik helyre vitték, s a tabernákulumot nyitva hagyták. Mikor Jézus az Olajfák hegyén virrasztott, tanítványait arra kérte, hogy ne aludjanak, hanem virrasszanak vele, de ők elaludtak. Ezt jelképezi az a rész, amikor a pap és a ministránsok 5-10 percig leborultak az oltár lépcsőjénél, mintha aludnának. A nagycsütörtökön tojt tojásokat félrerakták, mert azokat vitték a többi hozzávalóval együtt a Húsvét vasárnap életszentelésre.

Nagypénteken végezték el a hívek a keresztutat, és ekkor került sor a csonka misére (mivel Jézus e napon halt meg, nincs átváltoztatás, csak igeliturgia és áldozás az előző napon átváltoztatott ostyákkal). Ezen a napon a ministránsok által gyűjtött mohával bélelték a szent sírt, amit a hívők sokasága látogatott meg.

Húsvét szombatján tartották a templom körül a feltámadási körmenetet, amire szinte az egész falu elment. A templom mellett gyűjtöttek kis tüzet, amit a pap megszentelt. A ceremónia a templom előtt a tűzszeneléssel kezdődött, az újra meggyulladó tűz a feltámadt Jézust jelképezte. Ehhez kapcsolódik a nagyszombati faszentelés vagy Pilátus-égetés archaikus szokása: a Pilátus fa néhány 60-70 cm-es fadarabból álló, átfúrt és dróttal összekötött csomó, amit tűzszeneléskor megpörköltek a tűzben. A fadarabokat a padlásra akasztották fel, hogy ne érje tűzvész a házat. Minden évben ugyanazokat a fadarabokat vitték, és újból megszentelték a tűzben. Amikor a feltámadási mise keretében ismét megszólaltak a harangok, akkor azt mondták a gyerekeknek, hogy szaladjanak ki a kertbe megrázni a gyümölcsfákat. Úgy vélték, hogy akkor sok gyümölcs lesz, hozzák a harangok Rómából. Vasárnap bált nem lehetett rendezni, szent nap volt, de a felszabadulás után már igen.

Húsvét szombatján azt mondták a gántiak, hogy „megy a nyuszi tojni”. Ez azt jelentette, hogy szombat éjjel, a feltámadási körmenet után a legények kisebb bosszúságokkal tréfálták meg az ismerőseiket, így például a lányos házaknál leszedték a kaput és szétszedve föltették a fára. Előfordult, hogy rőzsefát trágyával keverték össze, és azzal szórták fel a másik udvarát. Olyan eset is történt, hogy szétszedtek egy szekeret, és a szalmakazal tetején állították össze. Mivel húsvét vasárnapja mindig a tavaszi napéjegyenlőséget követő első holdtölte utánra esik, a résztvevők elég jól láttak az éjjel, a még csaknem telihold fényénél.

Húsvétvasárnap reggelén mindenki igyekezett korán kelni (volt, aki le se feküdt, nehogy ellopják a kapuját), hogy eltakarítsák a nyomokat, mert röstellték, ami történt. Volt, aki elment a rendőrségre feljelentést tenni, de a rendőr azt válaszolta neki, hogy ez egy népszokás, egy évben egyszer el kell fogadni, tehát ő sem kihágásként értékelte a történeteket, hanem csupán tréfaként. Húsvét napján a reggeli szentmise so-

rán történt meg az ételszentelés, amihez a főtt sonkából, tormából, kenyérből vittek egy-egy darabot a hívek. Reggelinél először mindenki a szentelt sonkából evett, azután ehettek a többi ételből. A szentelt ételek maradékát (tojáshéjat, sonkabőrkrét stb.) nem dobták ki, hanem egy kis zacskóba kötve az istállóban egy gerendán lévő szögre felakasztották, hogy az ott lévő háziállatok is részesedjenek Isten áldásából, aki megóvja őket minden betegségtől és csapástól.

Vasárnap – mivel szent nap volt – még nem lehetett bált rendezni, bár a kommunista korszakban erre is volt példa.

Húsvéthétfő délutánján a fiúk kimentek a rétre, ahol az egyik jellemző játék a tojásgurítás volt. Három-négy gyerek összeállt, egy cső egyik oldala alá téglát tettek, hogy lejtős legyen, és a csövön gurították keresztül a főtt tojást. Ha a gurított tojás valamelyik korábban játékba hozottat érintette, akkor büntetésként gurítója vagy a tojást adta oda annak, akiével összekocant, vagy rézpénzt adott helyette. Olyat is játszottak, hogy a főtt tojásba pénzt dobáltak, s akinek az érméje beleállt a tojásba, az elvihette, a többiek meg elvesztették a pénzüket. Ezek mellett versenyeztek abban is, hogy ki tudja távolabbra dobni a tojást. Ha jól megfőzték, akkor nagyon messzire el lehetett hajítani a réten. Minél gömbölyűbb volt a tojás, annál jobban bírta a dobást.

Április 25-én, **Szent Márk napján** került sor a búzaszentelésre. Azt mondták, hogy addigra a búzának akkorának kell lennie, hogy a fácán el tudjon benne bújni, és akkor jó termés várható. Ez többek között azért volt fontos, mert ha száraz idő volt, de a búza már elérte ezt a magasságot, akkor egyik búzaszál a másikra árnyékot vetett, nem tudott annyira kiszáradni a föld, és jobban bírta az aszályt. Ezen a napon a hívek és a pap a templomból együtt vonultak ki egy búzaföldre, és ott a pap a négy égtáj felé szenteltvízzel keresztet vetett, vagyis megszentelte a búzát. Abból a búzából mindenki tépett le leveleket, azokat betették az imakönyvbe, és haza is vittek a többieknek. Úgy tartották, hogy ez a szentelt búza megvédi a házat mindenféle bajtól. A Rákosi-rendszerben betiltották a körmenetet, ezért akkor a templomba vittek az előre leszedett búzát. A pap a templomban szentelte meg, és a hívek abból vittek otthonaikba.

Május elseje a májfa állításról volt híres, ami két részből állt. Egyrészt a legények öt helyszínen állítottak egy-egy nagy fenyőfát, vagyis a bírót, a jegyzőt, a plébánost és a két kocsmát kapott ily módon májfat, melynek árát a legények adták össze, és a csákvári erdőgazdaságtól vásárolták meg. Április 30-án este a lányok krepp papírból hajtogattak füzereket, amiket felkötöttek a fákra. Utána a legények mély gödröt ástak, és kövekkel is megerősítették a felállítandó fát, hogy szélvihar esetén se dőljön ki a hatalmas fa. (Az egyik évben volt is baleset. Az állítás

közben a fa rádólt az egyik legényre, de szerencsére a létra csökkentette a fa sebességét, és így nem esett nagyobb baja.)

Míg ez a faállítás az egész közösség színe előtt zajlott, addig az est másik része már titokban történt: egy-egy legény annak a háznak a kapujában helyezett el kisebb fát vagy faágat, ahol az a lány lakott, aki neki tetszett. Amennyiben a lány nem fogadta az udvarlást, akkor igyekeztek gyorsan eltüntetni a kerítéshez állított fát, ne is lássák a falubeliek.

Áldozócsütörtök (a húsvét utáni negyvenedik nap, Jézus mennybemenetelének ünnepe) előtti hétfőn, kedden és szerdán, azaz a keresztjáró napokon minden nap más keresztkezhez vonultak ki a pappal a hívek, hogy ott együtt imádkozzanak. Egyik alkalommal a falu felső végén lévő nagy keresztnél fohászkodtak, egy másik alkalommal a temetői feszülethez vonultak, harmadszor pedig a kis kápolnához, de a II. világháború után ennek is hamar vége szakadt.

A májfa **pünkösdig** díszítették a falut, akkor ünnepélyes keretek között került sor a májfahúzásra. Ilyenkor a lány apja megkínálta a legényt és annak segítőit, persze csak akkor, ha kívánatos személynek tartotta. A nagy fák elbontásakor a lányok zenekar kíséretében kart karba öltve vonultak az úton egyik májfatól a másikig, és a fákat is zeneszóra húzták ki a legények. Zsámbékról, Kecskédről is hoztak zenekart a legények, ki hogyan tudta megszervezni. Az italt a kocsmáros adta a zenekarnak, de a fizetéséről a legények gondoskodtak.

Mivel annak idején jól megerősítették a fákat, a kihúzásukkal is meg kellett kínlódni. Arra is ügyelni kellett, hogy milyen irányban dőlhet a fa. A kidöntött májfat elárverezték (jó volt szarufának, gerendának), az ebből befolyó pénzből pedig mulatságot rendeztek. A pünkösdi bálhoz készített sátrat zöld ágakkal fedték be, ezek a természet megújulását jelképezték.

Vass Erika